

Přesvědčovací akce „svlékni hábit“ ve světle archivních materiálů*

Martin Weis

1. ÚVODEM

Problematiku řeholního života na přelomu prvé a druhé poloviny 20. století v tehdejší Československu lze vnímat z mnoha zorných úhlů. Rozhodl jsem se v této studii o pohled na danou tematiku jako na součást regionálních dějin druhé poloviny 20. století. Jedná se o sondu do problematiky „přesvědčovací akce“ ŽK (Ženské kláštery) na příkladech archivních materiálů z jihočeského regionu. Zkoumané materiály dokazují snahu komunistické státní moci v Československu zlikvidovat či alespoň radikálně omezit existenci ženských řeholí a řádů v padesátých letech 20. století. Lživé a uměle vykonstruované soudní procesy s vysokými církevními hodnostáři a představiteli řádů byly doprovázeny administrativním omezováním činnosti řeholnic a jejich postupným přemístěním do tzv. „centralizačních“ klášterů. Ruku v ruce s těmito opatřeními byla prováděna představiteli státní moci na krajské i okresní úrovni přesvědčovací akce, kterou lze nazvat výstižně „svlékni hábit“ a která měla přimět řeholnice, aby zradily své řeholní sliby, opustily řeholní způsob života a zařadily se mezi „platné členky společnosti“.

2. PRAMENNÁ ZÁKLADNA

Nejcennější zdroj informací k námi zkoumané problematice přináší státní archivy, ve kterých jsou uloženy materiály státních úředníků z jihočeského regionu, kteří měli v kompetenci takzvaný dohled státu nad církvemi. Materiály z jejich činnosti jsou soustředěny ve Státním oblastním archivu v Třeboni a též částečně v okresních archivech, a to jako součásti archivních fondů JČ KNV a ONV – církevních referátů, oddělení či odborů.¹ Při zkoumání těchto materiálů narazíme často na „kompromitující materiál“, jako například „osobní svědectví“ řeholnic apod. Je třeba ale mít na paměti, že státní úředníci měli jako jeden z úkolů takovéto materiály získávat a často je „pomáhali spoluformulovat,“ aby vyzněly barvitě a významně.

* Tato studie je dílčím výstupem z grantu GAČR číslo 409/07/0475 za rok 2009.

¹ Značná část těchto archivního fondů je již zpracována a zkatologizována, a proto také badatelé běžně přístupná. Některé části fondu JČ KNV a některé materiály okresních archivů nejsou běžně badatelské veřejnosti přístupné, neboť nejsou dosud zkatologizovány. Proto na tomto místě musím vyslovit svůj upřímný dík panu řediteli Státního oblastního archivu v Třeboni PhDr. Václavu Ramešovi, který mi laskavě dal souhlas k bádání i v těchto částech archivních fondů. Děkuji též i všem jeho spolupracovníkům a spolupracovnicím ze státních okresních archivů jihočeského regionu za jejich neměrnou vstřícnost k mému badatelskému úsilí.

Tím de facto i příslušný státní úředník poukázal na svou nezbytnost a své zásluhy u nadřízených. Rozhodně proto nemůžeme přistupovat k těmto materiálům jako k stoprocentně objektivním. Přesto je nemůžeme pominout, neboť dokumentují zlobu doby a zákeřnost panujícího komunistického režimu.

Dále v této studii byly použity archivní materiály z majetku autora, které získal při sběru dokumentů týkajících se postavy českobudějovického biskupa Josefa Hloucha, neboť ony přibližují reakci biskupa na likvidaci řeholního života na území jeho diecéze. Nebyly opomenuty ani tištěné archivní materiály jako diecézní katalog či úřední věstníky a oběžníky státní správy.

3. ČESKOBUDĚJOVICKÁ DIECÉZE V DATECH

Českobudějovická diecéze vydala roku 1948 po čtyřleté pauze zaviněné válečnými událostmi diecézní katalog *Catalogus saecularis et regularis cleri dioeceseos Bohemo-Budvicensis pro Anno Domini 1948* (dále CCB 1948). Podle tohoto katalogu žilo v diecézi 982 265 katolíků a 105 116 bezvěrců či jinověrců. Ke katolické církvi se tedy hlásilo plných 93,3% obyvatel diecéze. Duchovní správa diecéze byla rozdělena do generálního vikariátu a deseti arcikněžství. Generální vikariát zahrnoval farnosti v Č. Budějovicích (u sv. Mikuláše a u sv. Jana Nepomuckého), Č. Krumlově, Domažlicích, Klatovech, Písku a Táboře. Arcikněžství byla zřízena v Blatné, Budějovicích, Krumlově, Klatovech, Nepomuku, Jindřichově Hradci, Písku, Prachaticích, Třeboni a Vodňanech. Tato se dělila na vikariáty, kterých bylo celkem 34, a ty na jednotlivé farnosti. Nejpočetnější byl generální vikariát, který zahrnoval nejlidnatější městské farnosti. Je nutno ale také připustit, že v těchto farnostech žilo velké procento bezvěrců či jinověrců. Vesnické a malé městské farnosti vykazovaly jen malé procento bezvěrců či jinověrců.

Na 432 farností připadalo 371 diecézních kněží v činné službě. Řeholních kněží v diecézi působilo 71, jinam příslušných 22 a pensionovaných kněží bylo 66. Řeholních sester v diecézi působilo k 1. lednu 1948 celkem 612, přičemž nejpočetněji byly zastoupeny školské sestry s 266 řeholnicemi a boromejky se 163 řeholnicemi. Třetí nejpočetnější ženskou řeholní společností na území českobudějovické diecéze byly sestry Nejsvětější Svátosti s 86 řeholnicemi.² Řeholní sestry působily v českobudějovické diecézi zejména v oblasti církevního školství, charity a ošetrovatelské péče v nemocnicích, útulcích pro přestárlé či duševně nemocné osoby. Následující tabulka sestavená dle diecézního katalogu přibližuje církevní školy, ve kterých byly řeholní setry přímo „zřizovatelkami“:

² Srov. CCB 1948, s. 182–186.

Místo	Název školy/kurzu	Zřizovatel
České Budějovice	Dívčí gymnázium u sv. Josefa	Školské sestry de Notre Dame
České Budějovice	Dívčí reálné gymnázium u Srdce Páně	Sestry Nejsvětější Svátosti
České Budějovice	Ústav pro vzdělávání učitelek mateřských škol	Sestry Nejsvětější Svátosti
České Budějovice	Měšťanská škola u Srdce Páně	Sestry Nejsvětější Svátosti
České Budějovice	Měšťanská škola dívčí u sv. Josefa	Školské sestry de Notre Dame
České Budějovice	Měšťanská škola smíšená u sv. Karla Boromejského	Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského
České Budějovice	Diecézní ústav pro hluchoněmé	Školské sestry de Notre Dame
Hluboká nad Vltavou	Šicí škola	Školské sestry de Notre Dame
Kardašova Řečice	Odborná škola dívčí	Školské sestry de Notre Dame
Kašperské Hory	Odborná škola dívčí	Školské sestry de Notre Dame
Nýrsko	Škola cizích jazyků	Institut B.M.V.
Poběžovice	Smíšená obecná a měšťanská škola	Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského
Protivín	Kurzy šití, vaření, hudby a jazyků	Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského
Sušice	Vyučování hudbě, řečem, psaní na stroji	Školské sestry de Notre Dame
Třeboň	Obecná a měšťanská škola, obchodní škola	Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského

Kromě toho bylo v diecézi ještě 14 církevních mateřských škol a dětských opatroven a 16 církevních domovů mládeže, penzionátů a sirotčinců, kde řeholní sestry velice obětavě pracovaly.³ V okresních a městských nemocnicích pracovaly zejména sestry boromejky.⁴ Pouze v Domažlicích v nemocnici působila komunita 14 sester vincentek, a to od roku 1938.⁵ Kromě již zmíněných početnějších řeholních společenství působilo v českobudějovické diecézi k 1. lednu 1948 ještě 34 anglických panen, 6 premonstrátek, 33 sester třetího řádu sv. Františka Serafinského a 4 sestry křesťanské lásky sv. Vincence z Pauly.⁶ Pro srovnání je třeba uvést, že podle údajů v monografii církevního historika Václava Vaška působilo na počátku roku 1950 v celém Československu téměř jedenáct tisíc řeholních sester.⁷

³ Srov. CCB 1948, s. 182–186.

⁴ V okresní nemocnici České Budějovice to byl kolektiv 42 sester, v okresní nemocnici Jindřichův Hradec to bylo 8 sester, v městské nemocnici Pelhřimov byl kolektiv 18 sester, komunita 14 sester pracovala v okresní nemocnici v Písku a 8 sester působilo v okresní nemocnici v Počátkách. V Táboře v okresní nemocnici je uveden kolektiv 18 řeholních sester a ve Strakonici v okresní nemocnici 15 sester. Nejdéle působily sestry boromejky v okresní nemocnici v Českých Budějovicích, kde dle katalogu byly již od roku 1850. Srov. CCB 1948, s. 182–183.

⁵ Srov. CCB 1848, s. 183.

⁶ Srov. CCB 1848, s. 197.

⁷ Srov. Václav VAŠKO, *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po Druhé světové válce*, sv. 2, Praha: Zvon, 1990, s. 194.

4. POČÁTKY „POTÍRÁNÍ“ ŘEHOLNÍHO ŽIVOTA

Počátky neblahých státních zásahů do řeholního života na území českobudějovické diecéze spadají již do dob josefinismu. Snad v této souvislosti není třeba podrobněji zmiňovat nestora církevního dějepisectví Jaroslava Kadlece, který ve svých všeobecně známých dílech vypočítává detailně všechny zrušené kláštery od těch největších až po prosté poustevny.⁸ Nejnověji ve své studii k této problematice historik Rudolf Svoboda uvádí zajímavé svědectví archivních dokumentů, a to z první fáze informativního procesu ohledně zřízení českobudějovické diecéze, ve kterých se doslova píše: „V diecézi bude 23 mužských klášterů, žádný ženský klášter a dva kanonikáty.“⁹

Je samozřejmé, že ani v letech pozdějších se nesetkal vždy řeholní život na jihu Čech jen s podporou. Tak například diktátorský systém národního socialismu nepřál řeholnímu životu, jak se o tom mohli přesvědčit i řeholníci z konventu cisterciáků ve Vyšším Brodu.

Po únorových událostech roku 1948, kdy se moci ve státě chopila Komunistická strana Československa, nastalo postupné omezování církevního života ve státě. Komunistická státní moc v Československu usilovala od roku 1950 zlikvidovat či alespoň radikálně omezit i existenci ženských řeholí a řádů. Lživý a uměle vykonstruovaný proces s představiteli řádů, který proběhl ve dnech 31. března – 5. dubna 1950, stál na počátku likvidace řeholního života v tehdejším Československu. Nejdříve byly v noční policejní razii zabráný mužské řeholní kláštery dne 13. dubna 1950 a řeholníci odvezeni do tzv. soustřeďovacích či internačních klášterů. Poté následovalo administrativní omezování činnosti řeholnic a jejich přemístění do tzv. „centralizačních“ klášterů.¹⁰

5. AKCE „ŽK“

Akce na likvidaci ženských řeholních společenství neprobíhala na rozdíl od likvidace mužských řádů pouze v jediný den, ale byla rozložena cca od srpna do říj-

⁸ Podrobnější informace lze nalézt například v monografii Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1995.

⁹ Srov. Rudolf SVOBODA, „Proces založení českobudějovického biskupství v letech 1783–1789,“ *Studia theologica* 10, č. 3 [33] (2008): 33–34.

¹⁰ Je samozřejmé, že likvidace mužských i ženských klášterů se neobešla bez různých nesnází či kritických hlasů. Proto byla likvidace každého kláštera pečlivě sledována a dokumentována okresním církevním tajemníkem v rámci tzv. situační zprávy. Tak například ve zprávě okresního církevního tajemníka v Dačicích ze dne 13. 6. 1950 se uvádí následující: „Nálada obyvatelstva po provedené akci jest klidná, zvláště nyní, kdy venkovu nastávají zemědělské práce, takže jim na probírání náboženských otázek nezbývá času. Ve věci likvidace kláštera odsuzují, jak veřejní činitelé, tak i místní občané to, že do kláštera jezdí komise za komisí, tatraplán za tatraplánem, a dosud se nic s klášterem nedělá. Občanstvo to odsuzuje v tom smyslu, že komise jezdí do Nové Říše na výlety a přitom berou velké diety. Bylo by dobře, kdyby komise se s dojížděním trochu omezily a nebo auta nestavěly ke klášteru, aby to nebudilo pohoršení mezi občanstvem...“ Srov. Státní okresní archiv (dále SOkA) Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, karton č. 678, složka písemnosti církevního tajemníka 1949–1952, opis (tzv. průklep) nesignovaný.

na roku 1950. Celkem bylo likvidováno cca sedm set ženských klášterů a internováno v celém Československu více než 10 000 řeholnic.¹¹ Nejdříve byly donuceny opustit své působišťe řeholnice na „exponovaných“ místech, a to ve školství a významných nemocnicích, kde by mohly „nepatříčně“ ideologicky působit na široké masy pracujícího lidu. Byly soustředěny do centralizačních klášterů nebo přeloženy do ústavů sociální péče, kde přicházely do styku vesměs jen s lidmi přestárlými či duševně chorými.

Pobyt řeholních sester v centralizačních kláštřech byl značně tvrdý. Každý centralizační klášter měl svého vedoucího, respektive vedoucí, bez jejíhož svolení nikdo nesměl řeholnice navštívit. Kdo chtěl o návštěvu některé řeholnice požádat, musel vyplnit velice důkladný formulář, ve kterém nechyběly jak osobní údaje žadatele a navštívené řeholnice, tak také i patřičné „odůvodnění“ pro návštěvníky centralizačního kláštera, proč se tak činí. Přestože formulář obsahoval ujištění, že se tím nikterak nezamezuje právo navštívit řeholní setry, záleželo jen na libovůli státního správce kláštera, zda návštěvu dovolí či odmítne pod záminkou politických nebo zdravotních důvodů.¹² Formuláře evidenčních lístků musela vyplňovat každá návštěva kláštera, byť by trvala i jen jednu hodinu, či se jednalo o nutnou návštěvu lékaře u nemocné sestry. Tyto vyplněné přihlašovací lístky byly archivovány a civilní správce centralizačního kláštera z nich vykazoval jakýsi sumář pro potřeby okresního církevního tajemníka. Zvláštní pozornost přitom byla věnována tzv. „reakčním kněžím“ či „náboženským fanatikům“. Krom omezení návštěv řeholních sester prakticky na nejbližší příbuzné¹³ byly řeholním sestrám i cenzurovány dopisy jak došlé, tak i odesílané, občas se internované řeholnice musely podrobovat i prohlídkám osobních věcí.¹⁴ V počáteční době po přesunu do centralizačních klášterů se řeholnicím i v některých případech nedostávalo v dostatečném množství potravin či otopu na zimní období.¹⁵

K dalším omezením patřilo, že řeholní sestry nesměly ani opustit místo svého pobytu.¹⁶ Pokud některá ze sester byla propuštěna na „dovolenou“ z centralizačního kláštera, byl její pobyt přísně sledován, a navíc byl využíván k přesvědčování,

¹¹ Srov. VAŠKO, *Neumlčená*, sv. 2, s. 191.

¹² Formulář je následujícího znění: „Upozornění! Aby se zabránilo osobám nepovoláným k vstupu do klášterní budovy a aby bylo zabráněno nepříjemnostem a nedorozumění po stránce policejního hlášení se osob podle stávajících předpisů, upozorňuje se osazenstvo kláštera, že jest nutno vésti evidenci o návštěvách v kláštře. Podotýká se, že tímto opatřením nikterak se neomezuje návštěva řádových sester v kláštře. Každá cizí osoba, která vstoupí do kláštera, jest povinna ve vlastním zájmu vyplniti níže uvedená osobní data. Jméno a příjmení, datum narození, místo narození, bydliště, odkud přicestoval, účel návštěvy kláštera, s kým jednal a koho navštívil, datum a hodina příchodu, datum a hodina odchodu, občanský průkaz (číslo a kdo jej vydal). Za odevzdání a přesné vyplnění ohlašovacího lístku jest zodpovědná osoba, za kterou návštěva přijela. V... dne... 1950. Podpis osoby navštívené, podpis návštěvy.“ Srov. SOKA Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, karton č. 679, složka kláštery, originál přihlašovacího lístku.

¹³ Přihlašovací lístky nejčastěji dokumentují jako udávaný důvod návštěvy tento údaj: návštěva sestry, návštěva tety apod.

¹⁴ Srov. VAŠKO, *Neumlčená*, sv. 2, s. 189–192.

¹⁵ Archivní materiály okresní či krajské úrovně uchovávají nejednu žádost přesunutých sester z centralizačních klášterů okresním církevním tajemníkům v místě původního pobytu jejich klášterní komunity, aby jim zařídili odvoz dřeva či uhlí z jejich kláštera. Většinou těmto žádostem nebylo vyhověno, neboť již tyto zásoby byly předány pro potřeby armády či lidosprávy, eventuelně pro potřeby „nástupnických organizací“ v místě bývalého kláštera.

aby se zmíněná řeholnice zřekla řeholních slibů, odložila hábit a již se do kláštera nevracela. Tuto skutečnost dosvědčuje například následující přípis okresního církevního tajemníka v Dačicích ze dne 22. září 1950 okresnímu církevnímu tajemníkovi v České Skalici, ve kterém se doslova uvádí „bylo by záhodno zapůsobit na ni, aby se již nevracela do kláštera, opustila řád a věnovala se občanskému povolání.“¹⁷ Směrnice z Krajského národního výboru v Českých Budějovicích adresovaná všem okresním církevním tajemníkům v roce 1952 mimo jiné opětovně zdůrazňuje nutnost přísné evidence pohybu řeholnic s tím, že nebylo doporučeno povolovat řeholním sestrám cesty na Slovensko.¹⁸

Tam, kde řeholnice nemohly být ihned odsunuty z důvodu nutné péče o pacienty, na nějaký čas mohly nadále působit. Byly ale podrobovány přísným ideologickým prověrkám a hrubému zasahování i do vnitřní samosprávy řeholní komunity. Dokládá nám to například přípis okresního církevního tajemníka z Milevska ze dne 2. února 1951, ve kterém se hovoří o možnosti nahrazení dosavadní představené řeholní komunity sestrou, která „je dosti světská“. Uvedený přípis též dokumentuje i příslušnou „péči“, kterou věnuje zasloužilý člen strany této řeholnici, aby ji přesvědčil o vystoupení z řádu.¹⁹

¹⁶ V přípise z KNV v Jihlavě pod značkou 371/491-8/12-1950-I/4 ze dne 23. 12. 1950 se uvádí následující pokyny: „Řeholnice, žijící ve schválených řeholních domech, jsou povinny vyžádat si souhlas od příslušného úřadu, jenž vykonává dozor nad církvemi ke každému vzdálení se z místa svého bydliště. Jde-li o dobu vzdálení se od 1 dne do 14 dnů, uděluje souhlas církevní oddělení ONV, pro vzdálení se od 14 dnů do 1 roku, dává souhlas KNV církevní oddělení. Pro dobu delší než jeden rok, nebo pro trvalé přesídlení udělují souhlas orgány SÚC. Návrat do řeholního domu nechť řeholnice oznámí do 24 hodin tomu úřadu, který souhlas ke vzdálení udělil. O odjezdu každé řeholnice vyrozumí OCT ihned církevní oddělení toho ONV, kam řeholnice odjíždí...“ SOKa Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, karton č. 679, složka kláštery, originál přípisu, signovaný.

¹⁷ „Marie Škaldová, řeholnice řádu Sv. Františka, byla ze Svatého Kopečku u Olomouce v důsledku akce ‚ŽK‘ soustředěna do kláštera v Nové Říši. Jmenovaná dne 19. září t.r. z tohoto soustředovacího kláštera odejela, dle jejího udání k nemocné sestře do obce Klenů, a dosud se nevrátila. Žádáme o prošetření a neodkladné podání zprávy, co jmenovaná v Klenů dělá, a bylo by záhodno zapůsobit na ni, aby se již nevracela do kláštera, opustila řád a věnovala se občanskému povolání...“ SOKa Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, karton č. 679, složka kláštery, opis – tzv. průklep dopisu, signovaný.

¹⁸ „Ohlašovací povinnost řeholnic: V poslední době zaznamenáváme veliký pohyb řeholnic, aniž jest o tom předem uvědoměn patřičný oct. Mnohé také odcházejí do civilního povolání bez sepsání patřičného protokolu. Aby se zamezilo této silné fluktuaci řeholnic, uvádíme v platnost nové směrnice. Směrnice ústně sdělte řeholnicím všude, kde se nacházejí. Současně je upozorněte, že ani kraj, ani SÚC nebudou bráti na zřetel k jejich žádostem bez doporučení a vyjádření OCT. Z hlediska církevně politického nedoporučujeme vůbec povolení cest řeholnic na Slovensko...“ SOKa Písek, fond ONV Milevsko, karton č. 125, signatura 291.5, strojopis, originál, signovaný ze dne 17. 11. 1952.

¹⁹ „Situace politická mezi řeholnicemi Kongregace Školských sester v Opařanech jest rozdílná. Vystoupením z řehole Elišky Horníčkové jeví se řeholnice vůči civilním osobám v jednání opatrnější a též i k vystouplé bývalé řeholnici Horníčkové. Jejich chování, jednání v dnešní době ohledně režimu se zatím jeví bez závad. Jednání s bývalou řeholnicí Horníčkovou ze strany řeholnic jest zdvořilé, ale jinak se jeví izolovanost mezi nimi a Horníčkovou. Dosti dobrý je častý styk mezi Horníčkovou a řeholnicí M. Šimákovou, která je dosti světská a dle získaných zpráv měla mítí úmysl též vystoupiti z řehole. Ale dle osobního zjištění církevního tajemníka tomu tak není. Jmenovaná má sice světské názory, ale ještě u ní nedozrál ten úmysl, aby vystoupila ze řehole. Jest jí proto věnována patřičná pozornost ze strany ředitele zvláštní školy v Opařanech. Zbývající počet řeholnic jest možné tyto nahradit civilními osobami ve vyučování zvláštní škole, kde jsou vyučovány choromyslné děti. Připomínám, že ale školský referát by musel patřičné síly nahradit za řeholnice. Dávám návrh, aby dosavadní představená byla odvelena a aby místo této byla určena představenou řeholnicí M. Šimáková. OCT podpis nečitelný“ SOKa Písek, fond ONV Milevsko, karton č. 125, opis tzv. průklep, signovaný.

Přípis krajského církevního tajemníka v Českých Budějovicích přibližuje, že ne všude okresní církevní tajemníci věnovali odpovídající pozornost řeholním sestrám a ještě v roce 1952 se vyskytovaly „závažné nedostatky“ v této práci, a to zejména co se týče řeholních sester působících v okresních nemocnicích.²⁰ Tyto „nedostatky“ v práci okresních církevních tajemníků přetrvávaly i do dalších let, a tak můžeme ještě v roce 1955 nalézt velice tvrdé hodnocení kolektivů řeholních sester.²¹ Tato skutečnost byla zřejmě i příčinou toho, že v roce 1956 byly odsunuty sestry boromejky působící v pěti okresních nemocnicích mimo území českobudějovické diecéze.²²

Biskup českobudějovický Josef Hlouch zahrnoval během svého působení řeholní sestry své diecéze obzvláštní pastýřskou péčí. Dokonce, i když byl již v „mírné“ internaci, navštívil kolektiv řeholních sester boromejek v nemocnici ve Strakonici. Bezpečnostní referent příslušného ONV si ve svém přípisu stěžuje, že to bylo dokonce za pomoci personálu nemocnice a mlčenlivého souhlasu místní organizace KSČ.²³

Nelze se proto ani divit, že se dochoval velice dojemný dokument, který líčí reakci diecézního biskupa Josefa Hloucha na tento odsun řeholních sester z českobudějovické diecéze. Velice pozoruhodná na tomto dokumentu je skutečnost, že vznikl již v době přísné internace diecézního biskupa mimo území českobudějovické diecéze.²⁴ I ve velmi ztížených podmínkách biskup Hlouch našel slova

²⁰ „Podle našich zkušeností nevěnují otc dostatečnou pozornost řeholnicím v nemocnicích atd. Většina jich dosud nepřijímá individuálně plat. Je třeba proto znovu na ně působit. Některé řeholnice se nepodřídily registraci MNO pokud jde o zdravotnický personál. Proto bude třeba, aby otc jednal s řeholnicemi (dohodne se nejprve s okresním vojenským velitelem, o které jde) individuálně. Odvolajte se na to, že téměř všude řeholnice přijaly vojenské knížky, že jim nikdo nebude brát řeholní šat atd. Pomoc v přesvědčování řeholnic vám mohou dobře poskytnout soudruzi ze VI. referátu ONV nebo nemocnice, popřípadě někde i sám místní duchovní atd. Logicky, že podáte o výsledku rozhovoru písemnou zprávu!“ SOkA Písek, fond ONV Milevsko, karton č. 125, signatura 291.5, strojepis, originál, signovaný ze dne 17. 11. 1952.

²¹ „Řeholnice v kraji Česko Budějovickém, zejména pak ty, které působí v nemocnicích, nemají k našemu zřízení kladný poměr a snadno se nechají využít pro politické zájmy reakce. To se v kraji projevilo zejména při volbách, kdy 41 % řeholnic se přes všechno úsilí odmítlo zúčastnit voleb. Nejreakčnějším kolektivem jsou řeholnice v Českých Budějovicích, které na příklad ve volbách do Národního shromáždění dávaly do uren většinou klosetový papír. S tímto kolektivem řeholnic se často scházejí i reakční kněží, působící v Českých Budějovicích.“ SOA Třeboň, fond KNV České Budějovice, karton č. 691, složka cír./ 3 – Schůze byra KV KSČ v Č. Budějovicích dne 31. 3. 1955 – Zpráva o církevně politickém vývoji v kraji Č. Budějovice (podává s. Krejčí) – rukopis, originál.

²² Jednalo se o komunity řeholnic Milosrdných sester sv. Karla Boromejského působících při okresních nemocnicích v Českých Budějovicích, Jindřichově Hradci, Písku, Strakonici a Táboře. Stov. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 104–105.

²³ „Dne 25. 3. 1950 o 18. hod. dozvěděl jsem se, že následující den, tj. 26. 3. 1950, má navštívit Strakonice biskup Hlouch. Dal jsem proto orgánům NB příkaz, aby celou záležitost sledovali. (...) Z hlášení ještě podotýkám, že správa zdejší státní oblastní nemocnice návštěvu českobudějovického biskupa zdejšímu ONV nehlásila, ač o ní byla informována, a vrchní správce této nemocnice s. Josef Kahuda dal pro dopravu biskupa Hloucha z Českých Budějovic do Strakonice a zpět vlastní auto osobní k dispozici. Ani ZO KSČ v uvedené nemocnici, ač o návštěvě měla vědomost, tuto okolnost nesdělila odpovídajícím orgánům strany...“ SOA Třeboň, fond JČ KNV České Budějovice, karton č. 146, signatura 370, hlášení ONV Strakonice krajskému církevnímu tajemníkovi ze dne 27. 3. 1950, rukopis, originál, signovaný.

²⁴ Biskup Josef Hlouch prošel několika fázemi internace a omezení osobní svobody. Prvé omezení přišlo již 17. června 1949 dosazením tzv. vládního zmocněnce do biskupského úřadu a násilným za-

díků a povzbuzení pro řeholnice, které vynuceně opouštěly místa svého působišť. V celém textu tohoto dopisu se zrcadlí milující srdce biskupovo a jeho hluboká eucharistická spiritualita, když jako jeden z nejbolestnějších okamžiků odchodu řeholních sester z nemocnic vidí v okamžiku, kdy bude eucharistie odnesena z nemocničních kaplí a nemocní tak ztratí nadpřirozený zdroj útěchy. Na druhý – mariánský – rozměr spirituality biskupa Josefa Hloucha poukazují jeho slova požehnání: „Provázejž Vás Pán Bůh, budiž s Vámi Panna Maria Matka Neposkvrněná, která se Vás jistě zvláště ujímá, jak to Bůh naznačuje, když odcházíte na svátek jejího Navštívení. Kéž tento den zanotí Vaše duše pokorné Magnificat, které z těch srdcí nic nevyrve a neutlumí a které přehluší všechen řev bezbožeckého světa a křik všech protivenství.“ V dopise se ale nalézají i slova naděje, že když Bůh dopustí, aby se nějaké požehnané dílo božilo, že tak činívá proto, že bude stavět. Biskup končí slova povzbuzení zvoláním adresovaným do budoucna: „A Pán Bůh stavět bude!“²⁵

Kromě administrativních zásahů státní moci vůči řeholním sestrám je nutno uvést i psychologické působení na řeholní sestry, aby se rozešly s řeholním stylem života. Archivní dokumenty okresní i krajské úrovně dokládají nejeden přísně důvěrný materiál, ve kterém lze číst „návody“, jak vhodně zapůsobit na řeholnice. Přesvědčování, které církevní tajemník ve svých poznámkách označil jako akci „svlékni hábit“, mělo několik fází. V první fázi vyhledat v řeholní komunitě „nejslabší článek řetězu“, to jest řeholnici, která je z nějakých, většinou osobních, důvodů v řeholi nespokojena. K tomu sloužily velice pečlivě vedené kádrové materiály jednotlivých řeholnic, ve kterých byly speciálně označeny i jejich charakterové zvláštnosti. Poté mělo být na vybranou řeholnici individuálně působeno, a to buď zařízením relativních hmotných výhod v civilním zaměstnání, lichocením a podobně. Ve všech zmíněných dokumentech je uvedeno, že se s řeholnicemi musí zacházet opatrně a že je to záležitost na delší dobu. V případě, že by se uvedená sestra ostýchala z mravních zábran činit něco proti řeholi, mělo být jí zdůrazněno, že

bráním za policejní asistence prostor kurie. Další fáze přišla v únoru 1950, kdy byla biskupovi Hlouchovi dána tzv. „osobní ochrana“, tj. na všech cestách jej doprovázel příslušník StB, který hlídal i budovu biskupství a kontroloval všechny příchozí. Od června 1950 následovala přísná izolace biskupa v budově rezidence, kdy k biskupovi měl přístup jen státem dosazený generální vikář Buchta, vládní zmocněnec a dvě řeholní sestry (sestry Nejsvětější Svátosti), které zajišťovaly biskupovi úklid místnosti. Roku 1952 byl biskup Hlouch odstraněn z diecéze a na jeho místo byl dosazen fiktivní volbou dosavadní generální vikář Josef Buchta. Poté byl biskup Josef Hlouch internován v Růžodole u Liberce, pak v Radvanově u Mladé Vožice a nakonec v Koclířově u Svitav. Internaci opustil až v době politických změn v našem státě roku 1968. Srov. Martin WEIS, „Osudy katolické církve na jihu Čech – akce H,“ *Studia theologica* 4, č. 1 [7] (2002): 52 – 61, Martin WEIS, „Osudy katolické církve na jihu Čech – diecéze bez pastýře,“ *Studia theologica* 4, č. 2 [8] (2002): 60–67. K událostem po roce 1968 srov. Martin WEIS, „Osudy katolické církve na jihu Čech v letech 1968–1972,“ *Studia theologica* 5, č. 3 [13] (2003): 69–78 a Martin WEIS, „Osudy katolické církve na jihu Čech v letech 1972–1989,“ *Studia theologica* 6, č. 2 [16] (2004): 59–63.

²⁵ Dopis je přiložen ke studii jako příloha č. 1. Jedná se o strojopis, který již je poznamenán stářím a též i „vypsanou“ páskou psacího stroje, proto jej nelze fotograficky v časopise reprodukovat, jak by se zajisté na vědeckou studii slušelo a patřilo. Dopis je vlastnoručně biskupem signován, napsán na běžném listu papíru o formátu A4. Papír nemá žádnou hlavičku ani znak biskupa. Též bohužel nenese ani datum napsání, a proto můžeme jen dle jeho obsahu usuzovat, že byl napsán před svátkem navštívení Panny Marie v roce 1956, tedy před 2. červencem 1956. Dopis se z internace dostal k řeholním sestrám nejspíše „pronesením“ od některé z povolených návštěv biskupa.

jejímu náboženskému vyžití nikdo bránit nebude, že to jenom řeholní způsob života se přežil a nehodí se do lidově demokratické společnosti. Řeholníci mělo být dále zdůrazněno, že v době starověku, kdy se nikdo nestaral o chudé a nemocné, to právě byli křesťané, kteří o ně pečovali. Též i ve středověku, v době tvrdých feudálů, to právě byla záslužná činnost řeholnic ve špitálech, kde se staraly jako jediné o nemocné. Vykořisťovatelský kapitalista ale jen tyl z práce řeholnic a zneužíval jejich náboženského citu k práci zadarmo. Ale s nástupem socialismu stát převzal veškerou péči o nemocné, a tudíž řehole jsou již zbytečné. Tím se ale jí, řeholní sestře, jako velice odborné a kvalifikované síle, nikterak nebrání, aby nepokračovala dále v záslužné práci ve zdravotnictví. Jen musí poslouchat světskou vrchnost, k čemuž jí i nabádá Písmo svaté. A že stát si přeje, aby odložila hábit? Vždyť i Pán Ježíš si přál aby nebylo rozdílů mezi lidmi, a proto je nutné odložit hábit, středověký znak „povýšenosti nad jiné“. Těmito a podobnými argumenty bylo působeno na řeholní setry. Nevíme ale, nakolik zapůsobila slova profesionálních ideologických pracovníků, či zda více nepůsobila na řeholní sestry výplata peněz, které poprvé dostaly do vlastních rukou, či jiné svěštější motivy. V roce 1960 dvojice novinářů Alois Svoboda a Anna Tučková navštívila ženský centralizační klášter v Broumově, o kterém posléze sepsala pojednání pod názvem „Rezervace středověku“. Zaposlouchejme se do děsivých slov komunistické propagandy: „Za kamenými zdmi v Broumově se velebné matinky pokoušejí udržet klášter jako rezervaci středověku – avšak tam, kde život může projevit celou svou krásu a bohatství, pukají okovy věčných slibů. Nikdo u nás jeptišky nepronásleduje. Mají všechna práva i povinnosti jako jiné ženy. Jsou zaměstnány v nemocnicích, sociálních ústavech, v závodech. Pracují mezi lidmi a pak se vrací do svých klášterů. Anebo se také nevracejí: v českých zemích zůstalo z jeptišek, jimž v roce 1950 nebylo ještě třicet let, v klášterní kutně pouhých dvacet procent. Těch osmdesát procent žije dnes mezi námi a většinou o nich ani nevíme.“²⁶ Uvedená dvojice novinářů dále ve svém díle rozebírá příčiny odchodu řeholnic z řádu. Na základě osobních svědectví bývalých řeholnic se shodla na skutečnosti, že nejvíce na jejich odchod zapůsobila hmotná stránka. Též ale popisují případy, kdy z kláštera vystoupily řeholnice, které tam vstoupily pod nátlakem rodičů či z nešťastné lásky. Jindy měla vliv na rozhodnutí opustit řád zdánlivá maličkost, když dělník v závodě, kterému se mladá jeptiška líbila, z žertu dotyčné zakoupil perníkové srdce. Řeholnice to vzala vážně a údajně se do roka konala svatba. Někdy stačilo snad i jen to, že v nemocnici vyprávěla civilní sestra řádové, jak byla tančit a jaké to bylo pěkné. Neuplynul ani den a řádová komunita byla zas menší o jednu bývalou řeholnici.²⁷ Zmíněná dvojice novinářů se pokusila i zjistit sociální původ mladších řeholnic a s překvapením zjistila, že nejvíce řeholnic přijalo hábit v letech hospodářské krize, kdy za léta 1929–1934 vstoupilo do klášterů 1183 dívek. Dle sociálního složení pak nejvíce byly z chudých venkovských rodin a pak následovaly dívky z dělnických rodin. Tento sociální původ dle zmíněné novinářské dvojice měl také podstatný podíl na skutečnosti výstupu řeholnic z klášterů v době vlády socialismu.²⁸

²⁶ Alois SVOBODA – Anna TUČKOVÁ, *Československo země neznámá: Čechy*, Praha: Orbis, 1960, s. 478–479.

²⁷ Tamtéž, s. 480–484.

²⁸ Tamtéž, s. 479.

Pokud se pokusíme konfrontovat výše uvedené s archivními materiály, musíme konstatovat, že i v archivech jihočeského regionu nalézáme dostatečná svědectví pro potvrzení, minimálně části, výše uvedených tvrzení. Jako smutný dokument doby proto přikládám jako přílohu děkovný dopis bývalé řeholnice Státnímu úřadu pro věci církevní v Praze, ve kterém popisuje svou životní anabázi od vstupu do řehole až po současný „šťastný civilní život“.²⁹

6. ZÁVĚREM

Po radikálním snížení počtu řeholních komunit na území diecéze v roce 1956 zůstávají řeholní sestry působit již jen na několika málo místech v diecézi. Ani období politického uvolnění v roce 1968 nepřineslo v tomto nějakou výraznou změnu. Bylo příliš krátké na to, aby mohl být plně obnoven život řeholních komunit a v nastalém období tzv. normalizace opět došlo i k utužení státního dozoru nad církvemi, a to i včetně působení řeholních komunit. Diecézní katalog z roku 1981 udává, že na území diecéze působily řeholnice na 15 místech, a to na biskupské konsistoři, v pěti domovech duchodců, čtyřech ústavech sociální péče, čtyřech charitních domovech pro řeholnice a jednom závodním ústavu národního zdraví. Znametelný úbytek řeholních komunit dokumentuje diecézní katalog z roku 1987, ve kterém je již uvedeno pouze 8 míst, na kterém působily řeholní sestry. Byla to komunita sester Nejsvětější Svátosti v budově biskupské rezidence, kde vykonávala práce v kuchyni, kanceláři a při úklidu budovy. Též zde byly komunity sester v charitních domovech pro řeholnice – sestry IBMV (anglické panny) v Dobré Vodě u Nových Hradů, Šedé sestry třetího řádu sv. Františka na Lomci u Vodňan a premonstrátky v Radvanově u Mladé Vožice. V ústavech sociální péče působila komunita sester boromejek v Hrabčicích u Vimperku a v Kúsově u Stach a komunita Dcer křesťanské lásky sv. Vincence de Paul v Oseku u Radomyšle. V domově duchodců v Kněžicích u Sušice působila komunita sester třetího řádu sv. Františka.³⁰ Pro srovnání – v současnosti podle diecézního katalogu z roku 2007 působí na území českobudějovické diecéze pouze 8 ženských řeholních komunit. Je to mnoho nebo málo? Spisovatel A. de Saint Exupéry uvádí, že nepatrné zrno vítězí tím okamžikem, kdy je zaseto do země a že je nezbytné nechat uplynout čas, abychom byli svědky jeho triumfu v podobě obilí.

Lze konstatovat skutečnost, že zásahy státní moci do řeholního života byly ničující. Na druhou stranu musíme vidět fakt, že mnohé řeholní sestry osvědčily svou věrnost Kristu a církvi. Případy, kdy řeholní sestry podlehly lákavým svodům či násilí a svlékly hábit, jsou zajisté velice bolestné, ale nesmí nás klamat „publicita“, kterou jejich kroku věnovali úředníci všech stupňů státní správy či novináři. Zatím nezodpovězenou otázkou zůstává, nakolik se jihočeský region v této zkoumané problematice lišil či nelišil od ostatních oblastí naší republiky v porovnání s jinými

²⁹ Viz příloha číslo 2. Dopis Marie Křenkové SÚC v Praze ze dne 18. 3. 1952.

³⁰ Srov. *Diecézní katalog diecéze českobudějovické L. P. 1981*, vydala Kapitulní konsistoř v Českých Budějovicích v ÚCN Praha 1981, s. 246, a *Diecézní katalog diecéze českobudějovické L. P. 1987*, vydalo biskupství českobudějovické v ÚCN Praha 1987, s. 317.

regiony, eventuálně nakolik působily řeholnice na území naší diecéze v rámci tzv. skryté církve. To ale již přesahuje rámec této studie a zůstává úkolem pro další bádání. Tato studie usilovala metodou sondy poukázat na archivní dokumenty z jihočeského regionu, které dokumentují snahu komunistické státní moci zlikvidovat či alespoň radikálně omezit existenci ženských řeholí a řádů v padesátých letech 20. století na území českobudějovické diecéze. Archivní dokumenty, jejichž obsah a poselství by neměly být nikdy zapomenuty.

PŘÍLOHA Č. 1. DOPIS BISKUPA HLOUCHA SESTRÁM BOROMEJKÁM

Ctihodné sestry, píši jeden ze svých nejsmutnějších dopisů. Je to na rozloučenou s Vámi v pěti nemocnicích mé milované diecéze. Mnoho jsem se namodlil a naobětoval, aby Vás nám Pán Bůh ponechal dále, ale Pán Bůh rozhodl jinak. Buď vůle Tvá. S krvácejícím srdcem jdu ke každé z Vás i k těm stovkám sester, které s duší ozdobenou nevýslovnými krásami zásluh jsou již na pravdě Boží, abych Vám na prahu těch nemocnic vděčně ruku podal a z hlouby duše řekl Pán Bůh zaplať a s Pánem Bohem. Jsem oprávněn, ano povinován, jít k Vám v této chvíli, která bude hluboko vepsána ve Vaše vzpomínky. Jdu k Vám za ty tisíce nemocných, kteří mocí Boží a Vaší ošetrovatelskou láskou uzdraveni a zachráněni žijí svůj radostný život. Jdu k Vám zvláště jménem těch tisíců nemocných, které Pán Bůh i přes všechnu péči lékařů a Vaší milosrdnou lásku na věčnost zavolal. Naprostá většina jich jest jistě v nebesích, kde velebí Boha a prosí a věčně budou prosit o odměnu Vám, které jste již svým zjevem víry a zbožností nemocným připomněli vyšší svět, Krista, Boha, Církev, Věčnost, a které jste se svými modlitbami a oběťmi a často i slzami rvaly o záchranu duší. Co tisíců nemocných skonalo Vám v náručí. Co tisíců jich šeptalo poslední modlitby, když jste jim je, jako matky milosrdné lásky, předříkávaly na cestu do věčnosti.

Jako řehole byly jste v našich městech a krajích ohniskem příkladného života a nadměrných zásluh. Váš biskup a Vaši kněží na vás spoléhali, k Vám se utíkali, o Vaše modlitby prosili, když šlo o velké starosti v království Božím, když často podléhali v moři soužení a útrap, když klesali pod tíží křížů. Sám Otec náš ví, jakými pevnostmi království Božího byly ty vaše doby, ty nemocniční kaple, ano i ty koutečky Vašich nočních služeb, kde jste bděly s růžencem a nábožnou knihou na modlitbách čekající, až některý nemocný zavolá, odkud jste s tichým krokem spěchávaly poohlédnout se, zdali některý nemocný pomoci nepotřebuje. Poněvadž není možno vystihnout dobroty Boží, je těžko vystihnout všechno požehnání, všechno světlo, sílu i všechny vnější milosti, kterých se našim krajům dostalo skrze Vás. Vždyť stav řeholní je zvláštním stavem Srdce Ježíšova, daným lidstvu. Vám, které jste v této službě života položily, odpočinutí věčné a slávu nehynoucí! Vám, které jste ve službě bližních již většinu života strávily, Vám které jste lidem cizím bez rozdílu vyznání a národnosti lásku a jen lásku nesly, Vám, které jste si v této službě života nalomily a dnes máte dědictví otřeseného zdraví, snad těžkou chorobu, Vám, dcery v Kristu nejmilejší, všechno požehnání nebes i země i všechnu slávu slavných před tváří Pána, který Vás u bran věčnosti čeká s věncem ne-

vadnoucím a těší se, že Vás uvede ve svou radost věčnou, kde po věčné věky Vám Beránek bude sloužit podávaje Vám božsky lahodný pokrm své lásky a věčné slávy.

Odejdete. Ne neodejdete! Budete jen na jiných místech. Ale já věřím, a prosím, jako prosili učedníci, když se stmívalo a den se nachyloval: Zůstaňte s námi, s těmi městy a nemocnicemi, kde jste doposud byli; zůstaňte s nimi svou láskou a starostí, svými modlitbami a oběťmi. Pravá láska nepřestává a přes hrob hoří a cizoty světa ji neumrazí a neutopí ji ani v moři hoře. Mohu-li prosit, tak spínám ruce k Vaším představeným i k Vám a prosím, aby Vás co nejvíce zůstalo v jižních Čechách, v mé milované diecési, která Vaším odchodem utrpí tak hlubokou zející ránu.

Nejsmutnější scénou Vašeho loučení bude, až bude odneseno Sanctissimum z Vašich kapliček, a tím se kapličky zruší. Prosím, než odejdete z těchto míst, která viděla Vaši lásku, slyšela Vaše modlitby, která Vám dala tolik světla a síly duchovních krás, abyste daly na rozloučenou Kristu Pánu tento slib: Pane Ježíši, denně alespoň v duchu sem zaletím, abych se ti poklonila a tebe pozdravila. Myslete zvláště na tato místa, když se budete modlit pozdrav, který vřele doporučuji a na který jsou velké odpustky: Klaním se ti Nejsvětější Pane Ježíši, zde i ve všech svatostáncích, které jsou na celém světě, a dobrořečím tobě, neboť skrze svatý kříž svůj svět si ráčil vykoupit.

Vám nejstarším a zvláště nemocným, které půjdete na odpočinek, přeji blaživé stáří a klid řeholnice, která jen s opravdovým štěstím může patřit na uplynulá léta, jež zaslavila Bohu a trpícímu člověku.

Vám, které půjdete do různých ústavů též požehnání a přání, abyste tam donesly velikou lásku, abyste ty nové domy a svá pracoviště pozdravily s úmyslem: Pane Ježíši, zde tě chci oslavit, zde chci postavit a upevnit základy své svatosti, zde si chci zasloužit nebe.

Vím, že se budete loučit se slzami v očích, ale vězte, že Vaše slzy se obrátí v radost. Snad Vás na jiných pracovištích čeká více klidu a více možností učinit svůj život jedinou bohoslužbou, soustředit se plněji na Boha, žít hlouběji život v modlitbě a rozjímání, pracovat na svém posvěcení a celý život učinit darem lásky Srdci Ježíšovu ke slávě jeho milosti.

Provázej Vás Pán Bůh, budiž s Vámi Panna Maria Matka Neposkvrněná, která se Vás jistě zvláště ujímá jak to Bůh naznačuje, když odcházíte na svátek jejího Navštívení. Kéž tento den zanoť Vaše duše pokorné Magnificat, které z těch srdcí nic nevyrvé a neutlumí a které přehluší všechen řev bezbožského světa a křik všech protivenství. Buďte šťastny. Tisíckrát šťastny. A vezměte si na starost až do smrti – na starost svých modliteb a obětí – celou tu českobudějovickou diecési a jejího biskupa, jehož srdci jste byly tak nesmírně blízko a jež za Vámi, když odcházíte, patří pohledem plným bolesti, kterou mírní jedině světlo svaté víry, že když Bůh dopustí, aby se něco bořilo, že tak činívá proto, že bude stavět. A Pán Bůh stavět bude! Požehnej Vás, potěšuj, posvěcuj a provázej na přímluvu Nejblahoslavenější Panny Marie Všemohoucí a Milosrdný Bůh Otec, Syn a Duch Svatý. Amen. + Josef, biskup českobudějovický.³¹

³¹ Dokument v majetku autora, strojepis, signovaný.

PŘÍLOHA Č. 2. DOPIS BÝVALÉ ŘEHOLNICE MARIE KŘENKOVÉ

Státní úřad pro věci církevní Praha XII.

V Dačicích dne 18. března 1952

Ze svého vlastního přesvědčení vstoupila jsem do řádu kongregace milosrdných sester III. řádu sv. Františka – Brno, Grohova 18., a sice dne 2. ledna 1940. Po vstupu do řádu za tři týdny vstoupila jsem do nemocnice v Brně, kde jsem vykonávala ty nejpodřadnější práce. Některé sestry měly možnost rychlejšího postupu z důvodů, že jejich rodiče podporovaly řád různými věcmi, potravinami a podobně. Kdežto já pocházím z chudé rodiny, takže jsem nemajetná, k tomu postupu dostávala jsem se za těžkých podmínek. Svou usilovnou a svědomitou prací plnou ústrků, strádání a nadávání. Byla jsem úmyslně dávana na tu nejhorší práci a musela jsem snášet jejich nespravedlivé jednání vůči mě. Když jsem byla od nemocných za svou poctivou práci odměněna nějakou maličkostí (jablky nebo vajíčky) toto vše byla jsem nucena odevzdávat své představené. Mé představené měly to vědomí, že můj otec je členem KSČ, a tím větší byl jejich odpor i vůči mně, nejen od sester představených, ale i sester podřízených, které byly proti mně naváděny. Pacienty jsem byla oblíbena, to se sestrám nelíbilo a snažily se tento dobrý poměr mezi mnou a pacienty ztrpčovat a znesnadňovat. Veškerá moje snaha vyhovět všem nebyla uznána. V Jihlavě byla sestra Lucie, která navedla ostatní sestry a vyjádřila se o mě, že jsem duševně chorá, a z toho důvodu nemůžu své povinnosti vykonávat. Měla jsem nastoupit tří nedělní dovolenou, sestra představená využila této příležitosti k přeložení do Brna do mateřince, kde jsem byla za trest dávana na tu nejhorší a nejtěžší práci, aby mě mohly lépe pozorovat, neboť jsem věděla o různých věcech, co v řádu dělaly a co do řádu nepatřilo. Některým sestrám se nelíbil režim lidové demokracie v naší republice. Po únoru 1948 se tyto sestry ztratily a bylo po nich pátráno. Když uznaly, že nejsem spolehlivá a obávaly se, že bych na ně vyrazila velezrádné pikle, které se u nás prováděly, zacházely se mnou až nelidsky. Dne 12. listopadu 1951 zavolaly si mne do generalátu, kde zamkly a strhaly ze mne šat. Měla jsem tu duchapřítomnost, že podařilo se mně odemčít, utekla jsem do svého pokojíka, kde jsem měla druhé roucho, které jsem si oblékla. Od 12. do 17. listopadu jsem ze svého pokojíka nevystoupila. Dne 17. listopadu volaly mého otce, aby si pro mě přijel. Sebraly mně kufry, které jsem si přivezla z Jihlavy. V těchto kufrech jsem měla prádlo, které bylo za dobu dvanácti let obnošené. Místo řádového obleku mi do kufru připravily civilní čtvery šaty obyčejné, dvě noční košile, dvoje punčochy a dva šátky. Toto vše mělo být odměnou za dvanáct let usilovné práce, neb po dobu dvanácti let jsem nedostala ani korunu.

Dne 1. prosince 1951 jsem nastoupila v nemocnici v Dačicích. Toto místo mi předem zajistila řádová představená z obavy, abych se nevrátila do nemocnice v Jihlavě, kde bych přišla do styku s druhými řádovými sestrami. Nynější zaměstnání jako civilní sestra se přirovnat s dřívějším nedá. Z těchto důvodů musím přiznat, že jsem spravedlnost v řádu nenašla, kdežto zde v Dačicích se s každým slušně jedná a podle zásluhy jest odměňován. Jsem velice spokojena s podmínkami platovými, mám slušný byt a tak možnost žít jako člověk. Zároveň musím přiznat, že mně nikdo mé náboženské přesvědčení nevyvrací a nezakazuje. Po své vykonané

práci mám možnost klidného odpočinku a se svým volným časem nakládám podle své vlastní vůle. Potvrzuji tímto, že všechno co jsem napsala, je čistá pravda, kterou jsem prožívala. Křenková Marie, Dačice, nemocnice, interní oddělení.³²

Coercive Operation "Take off your Habit" in the Light of Archival Documents

Key words: Church history; Religion; Region of South Bohemia

Abstract: This study, predominantly based on archive materials, brings to light a chapter of the church history which is relatively poorly researched. It uses an investigatory method to demonstrate the efforts of the communist state power in Czechoslovakia to liquidate or at least radically restrict the existence of women's orders in the 1950s. False and artificially fabricated law-suits with top church dignitaries and the representatives of orders were accompanied by administrative restrictions of nuns' activities followed by their forceful relocation to special "centralized monasteries". Along with these measures, the representatives of the state power at the regional and district level conducted coercive operation code-named "Take off your habit" designed to make the nuns betray their monastic vows, leave their monastic way of life and join other "useful members of society". This study is a part of a wider project, dealt with by the author, of the Czech Science Foundation, No. 409/07/0475 for 2009.

Doc. Dr. Martin Weis, Th.D.
Katedra církevních dějin
Teologická fakulta Jihočeské univerzity
Kněžská 8
370 01 České Budějovice

³² Nátlak na řeholní setry měl občas i své „pozitivní“ výsledky, jak dosvědčuje citovaný dokument – dopis bývalé řeholní sestry Státnímu úřadu pro věci církevní v Praze, ve kterém děkuje za možnost žít civilním způsobem života. Nelze ale s odstupem času zjistit, nakolik „vedla ruku“ této bývalé řeholní setry zášť vůči svým bývalým představeným, či státní úředník, který si chtěl v očích nadřízených orgánů získat patřičné zásluhy za účast v přesvědčovací akci „hábit“. SOkA Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, karton č. 678, opis – tzv. průklep, signovaný.